

Kwalificeren en socialiseren

Worden scholen overbelast? Ze worden met allerlei maatschappelijke verwachtingen geconfronteerd. Hoe kunnen ze daar verstandig en selectief mee omgaan? Die vraag tracht de Onderwijsraad te beantwoorden in zijn advies 'Onderwijs en maatschappelijke verwachtingen' (december 2008).¹ De opstellers hebben zich onder meer laten voeden door een NIPO-enquête onder 500 onderwijsgevers.²

De respondenten kwamen voor 46% uit het basisonderwijs en voor de rest uit het secundair onderwijs en het mbo. Er werden elf taken aan hen voorgelegd. Ze zijn hieronder gerangordend naar het percentage van de geënquêteerde onderwijsgevers dat er regelmatig mee te maken heeft:

- 1) bijbrengen van waarden en normen of ondersteunen bij identiteitsvorming (totaal 83%);
- 2) inspelen op grote verschillen in niveaus en mogelijkheden van leerlingen in een klas (totaal 81%);
- 3) zorg voor leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen of extra getalenteerde leerlingen (totaal 80%; po 94%; vmbo ??; havo/vwo 58%; mbo 58%);
- 4) zorg voor veiligheid, bv. anti-pestbeleid of maatregelen om verzuim, drugs of wapenbezit tegen te gaan (totaal 67%; po 78%; vmbo ??; havo/vwo 58%; mbo 47%);
- 5) de leerlingen helpen omgaan met verschillende culturen in de klas en op school (totaal 54%; mbo 64%);
- 6) projecten, lesbrieven en/of lespakketten, bv. over gezond gedrag, seksuele opvoeding, leren omgaan met geld, mediawijsheid (totaal 54%);
- 7) ouders meer betrekken bij de school, ondersteunen van ouders, bv. bij opvoeding (totaal 43%);
- 8) extra aandacht voor Nederlandse taal in verband met taalachterstanden (totaal 38%);
- 9) burgerschapsvorming, democratisch burgerschap; bv. maatschappelijke stage (totaal 27%);
- 10) verzorgen van voor-, tussen- en naschoolse opvang, buitenschoolse activiteiten (totaal 18%);
- 11) versterken van sociale cohesie in de wijk, bv. extra activiteiten voor wijkbewoners, deelname aan wijkprojecten (totaal 8%).

Respondenten mochten bij maximaal twee van de elf taken aangeven in hoeverre ze deze in hun eigen werk als belastend ervaren. Gepercenteerd op het aantal respondenten dat er regelmatig mee te maken heeft, springen de volgende taken er enigszins uit:

- 1) bijbrengen van waarden en normen of ondersteunen bij identiteitsvorming (11%);
- 2) inspelen op grote verschillen in niveaus en mogelijkheden van leerlingen in een klas (9%; over-vertegenwoordigd in mbo);
- 3) zorg voor leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen of extra getalenteerde leerlingen (12%, over-vertegenwoordigd in havo/vwo);
- 6) projecten, lesbrieven en/of lespakketten, bv. over gezond gedrag, seksuele opvoeding, leren omgaan met geld, mediawijsheid (8%);
- 7) ouders meer betrekken bij de school, ondersteunen van ouders, bv. bij opvoeding (9%);
- 8) extra aandacht voor Nederlandse taal in verband met taalachterstanden (13%).

In de inleiding van het adviesrapport van de Onderwijsraad wordt het probleem van scholen met behulp van een 2x3 tabel samengevat: welke taken behoren tot kolom A en welke tot kolom B?

De functies van de school (conform driedeling WRR):	De taken van de school	
	A. Verplichte taken of realisatieniveaus	B. Optionele taken of realisatieniveaus
I. De primaire of basisfuncties waaraan iedere school haar bestaansrecht ontleent: <ul style="list-style-type: none"> • kwalificatiefunctie ten behoeve van vervolgonderwijs en arbeidsmarkt • selectiefunctie (wie kan/mag/moet zich kwalificeren, voor welk onderwijs- of beroepsniveau en voor welke opleidingen- of beroepensector?) • socialisatiefunctie ten behoeve van de samenleving 	I.A	I.B
II. De secundaire of voorwaardenscheppende functies die de school vervult om haar primaire functies te kunnen realiseren	II.A	II.B
III. De tertiaire of servicefuncties waarmee de school aan het functioneren van buitenschoolse instituties bijdraagt	III.A	III.B

Scholen hebben steeds meer het gevoel dat ze overbelast worden door de veelheid van taken die op hen afkomen en dat ze daarom keuzes moeten maken. Volgens de Onderwijsraad komt de ervaren overbelasting vooral voort uit:

	functietabel	NIPO-enquête
maatschappelijke druk op scholen om voortijdige schooluitval tegen te gaan, bv. door verzuimbestrjding en afstemming op niveauverschillen	cel I.A cel II.A	2, 3, 4, 8
de toename van het aantal zorgleerlingen in het reguliere onderwijs en de opdracht aan die leerlingen passend onderwijs en adequate zorg te bieden	rij II	2, 3, 7
maatschappelijke druk op scholen om binnenschools geweld, agressief gedrag en pesten te bestrijden en binnenschoolse veiligheid te garanderen	cel II.A	1, 4, 5, 9

In de landelijke onderwijspolitiek wordt, aldus de Onderwijsraad, de laatste jaren veel nadruk gelegd op:

	functietabel	NIPO-enquête
de kwalificatiefunctie van het onderwijs en vooral ook de verbetering van de basisvaardigheden op het gebied van taal en rekenen/wiskunde	cel I.A	2, 8
de selectiefunctie van het onderwijs, vooral ook in positieve zin door talentontwikkeling en bevordering van excellentie	cel I.A cel II.A	2, 3
de socialisatiefunctie van het onderwijs, vooral inzake burgerschapsvorming en sociale integratie, bv. maatsch. stage en brede scholen	cel I.A cel III.A	1, 5, 9

In het adviesrapport worden vooral de volgende categorieën van taken uitgediept, die op het grensgebied tussen kolom A en kolom B liggen:

	functietabel	NIPO-enquête
Nieuwe taken ad I: nieuwe onderdelen/thema's in het schoolcurriculum, bv. het leren omgaan met culturele diversiteit, mediawijsheid	rij I	5, 6, 9
Nieuwe taken ad II die qua omvang de taken ad I dreigen te verdringen, bv. zwemles, verkeersonderwijs, zorg voor leerlingen met leer- of gedragsproblemen, opvang van leerlingen met multi-pele problemen ³	rij II	2, 3, 4
Nieuwe taken ad II/III, zoals tegengaan van segregatie, verzorgen van buitenschoolse opvang, dialoog met ouders en omgeving ter verbetering van het onderwijs	rij II rij III	7, 10, 11

De onderwijsraad beveelt de scholen aan onder meer de volgende afwegingen te maken:⁴

- Zorg dat de primaire functies (kwalificeren en socialiseren) voldoende vervuld worden.
- Kies zelf je positie op het continuüm tussen 'brede' en 'sobere' school.
- Als zich nieuwe taken aandienen, toets dan of ze binnen eigen onderwijsvisie en leerplan passen en of je de vereiste competenties en voldoende tijd en middelen in huis hebt.
- Maak jegens alle partijen duidelijk waar je grens ligt bij het aanpakken van nieuwe taken (ook jegens de ouders inzake hun verantwoordelijkheden als opvoeder).

Wes Holleman
 weblog onderwijs 20-12-2008
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ http://www.onderwijsraad.nl/uploads/pdf/onderwijs_en_maatschappelijke_verwachtingen.pdf; via de url http://www.onderwijsraad.nl/publicaties/detail/onderwijs_en_maatschappelijke_verwachtingen/759 wordt men ook naar het NIPO-rapport (zie eindnoot 2) en naar een rapportage van B&A Consulting geleid.

² http://www.onderwijsraad.nl/uploads/pdf/def_rapp_tns_nipo_maatschappelijke_taken_in_het_onderwijs.pdf.

³ Waarom zijn zwemles en verkeersonderwijs als voorbeelden van rij II opgevoerd? Ze zouden evengoed bij I (socialisatiefunctie) of bij III (service aan de institutie 'Ouders') kunnen worden ondergebracht.

⁴ http://www.onderwijsraad.nl/uploads/pdf/samenvatting_onderwijs_en_maatschappelijke_verwachtingen.pdf.